

RUS ÖYKÜLERİ

HAZIRLAYAN VE ÇEVİREN **MEHMET ÖZGÜL - UĞUR BÜKE**

KOROLENKO

ÇEHOV

KARAMZİN

DOSTOYEVSKİ

GARŞİN

TOLSTOY

TURGENYEV

LEVİTOV

ANDREYEV

PUŞKİN

BESTUJEV - MARLİNSKİ

GOGOL

ODOYEVSKİ

NOTOS
KİTAP

LERMONTOV

Mehmet Özgül

1936 yılında Nevşehir, Avanos'ta doğdu. Kuleli Askeri Lisesi'nde aldığı Rus dili eğitiminin ardından 1955 yılında girdiği Ankara Üniversitesi DTCF Rus Dili ve Edebiyatı bölümünden 1959 yılında mezun oldu. Rusça öğretmenliğine başladıktan sonra 1963-1967 yılları arasında Genelkurmay Başkanlığı'nda Rusça çevirmeni olarak çalışan Özgül, yine bu yıllarda Gazi Eğitim Enstitüsü'nde İngiliz dili eğitimi aldı. Yüksek lisansını 1969 yılında ABD'de Georgetown Üniversitesi'nde uygulamalı dilbilim alanında yaptı. 1979 yılında askeriyeden albay olarak emekliye ayrıldıktan sonra, ilk kez 1960 yılında Varlık Yayınevi'nden yayımlanan Çehov çevirisiyle başladığı çevirmenlik çalışmalarını yoğunlaştırdı. 1981 yılında Türkiye Yazarlar Sendikası tarafından kendisine Hasan Ali Ediz Çeviri Ödülü verildi. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ticari ilişkilerin artması nedeniyle 1993 yılına dek teknik konularda çevirilere ağırlık veren Özgül, 1993 yılında Çehov'un Tüm Eserleri'nin çevirisine başlayarak 1998'de Çehov'un bütün öykülerinin, 2006'da bütün piyeslerinin Türkçe çevirisini tamamladı. Tolstoy, Çehov, Dostoyevski, Gogol gibi klasik Rus yazarlarından yaptığı çevirilerin yanı sıra Maksim Gorki, İlya Ehrenburg, Konstantin Simonov, Yevgeni Yevtuşenko, Cengiz Aytmatov, Fazıl İskender, Vasili Şukşin, İlf ve Petrov, Yuri Buyda, Lyudmilla Ulitskaya, Vladimir Kaçan gibi Sovyet ve çağdaş Rus yazarlarından yaptığı çevirilerle de tanınmaktadır.

Uğur Büke

Akşehir Erkek İlk Öğretmen Okulu'ndan mezun olduktan sonra Ankara Üniversitesi DTCF Rus Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. 1983 yılından beri Rus edebiyat çevreleriyle ilişkisini sürdüren Uğur Büke'nin birçok dergi ve gazetede Sovyet ve Rus edebiyatıyla ilgili yazıları yayımlandı. İvan Bunin'in *Arsenyev'in Yaşamı*, Y. Bondarev'in *Oyun*, A. Ribakov'un *Arbat Çocukları - 1935 Yılı ve Sonrası*, S. Uturgauri'nin *Boğaz'daki Beyaz Ruslar*, İ. Boyaşov'un *Tankçı ya da Beyaz Kaplan*, N. Nekrasov'un *Ayaz Paşa Kol Geziyor ve Rusya'da Kim İyi Yaşar*, O. Suleymenov'un *Ve Gülümsedi Tanrı Her Sözcükte ve Aziya*, L. Tolstoy'un *Dört Okuma Kitabı* ve *Anna Karenina*, V. Rasputin'in *Mariya İçin Para* ve *İvan'ın Annesi*, *İvan'ın Kızı*, N. Leskov'un *Eski Zaman Delileri*, İ. Ehrenburg ile V. Grossman'ın *Kara Kitap*, İ. Turgenyev'in *Babalar ve Oğullar*, N. Gogol'ün *Patla-Burun-Bir Delinin Hatıra Defteri* eserlerini çevirdi. Türkiye Yazarlar Sendikası üyesi olan Uğur Büke halen İstanbul'da yaşıyor.

Notos Kitap 150
Başvuru 007
Antoloji
©Notos Kitap Yayınevi, 2015

Birinci Basım
Nisan 2017

ISBN 978-605-9851-99-2

Sertifika 16343

Editör
Ayşe Ovacık

Kapak Tasarımı
Betül Öngüdü

Notos Kitap Yayıncılık Eğitim Danışmanlık ve
Sanal Hizmetler Ticaret Limited Şirketi
Ömer Avni Mahallesi, Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya Sokak,
No: 11/6 Gümüşsuyu, Beyoğlu İstanbul
0212 243 49 07
www.notoskitap.com
facebook.com/NotosKitap
twitter.com/NotosKitap

Baskı ve Cilt
Pasifik Ofset Ltd.Şti.
Cihangir Mahallesi, Güvercin Caddesi No: 3/1
Baha İş Merkezi, A Blok Avcılar İstanbul
0212 412 17 77
Sertifika 12027

Rus Öyküleri

Hazırlayan ve Rusçadan çeviren
Mehmet Özgöl - Uğur Büke

İçindekiler

9	Nikolay Karamzin Zavallı Liza
27	Aleksandr Bestujev-Marlinski Korkunç Bir Fal
67	Vladimir Odoyevski Yeni Yıl (Bir Tembelin Notları)
78	Aleksandr Puşkin Maça Kızı
109	Nikolay Gogol Kupa Arabası
126	Mihail Lermontov Taman
143	İvan Turgenyev Şçigrovsklu Hamlet
173	Fyodor Dostoyevski Timsah
218	Aleksandr Levitov Köye Gazete
235	Vladimir Korolenko Garip Bir Kız
260	Vsevolod Garşin Kırmızı Çiçek
279	Lev Tolstoy Bir Delinin Notları
293	Anton Çehov Tanıdıkların Evinde
321	Leonid Andreyev Lazarus
349	Yaşamöyküleri

NİKOLAY KARAMZİN

Zavallı Liza

Belki de, Moskavalılardan hiç kimse bu şehrin çevresini benden daha iyi bilmiyordur, çünkü hiç kimse benden fazla tarlalara gitmemiş, hiç kimse benden fazla amaçsız ve plansız adımlamamıştır göz alabildiğince çayırları, ormanları, tepeleri ve ovaları. Her yaz, ya yeni güzel bir yer keşfederim ya da eski yerlerde yeni bir güzellik. Ama benim için, Si...nov Manastırı'nın iç karartıcı gotik kulesinin yükseldiği o yerin ayrı bir yeri vardır. O tepede durup sağ tarafa baktığında neredeyse bütün Moskova'yı, gözünün önüne muazzam bir amfiteatr gibi serilen evlerin ve kiliselerin o korkunç azametini görürsün. Özellikle de güneş ışığı vurduğunda ve akşam güneşi göğe yükselen sayısız haçı ve sayısız altın rengi kubbeyi yalamaya başladığında görüntü olağanüstüdür. Aşağıda verimli, koyu yeşil çiçekli bir çayır uzanır, onun ardında sarı kumların üstünden, küçük balıkçı kayıklarıyla dalgalanan ya da Rus İmparatorluğu'nun verimli ülkelerinden doymak bilmez Moskova'ya yiyecek getiren yük mavnalarıyla gürleyen berrak bir nehir akar.

Nehrin diğer yakasında meşe korusu uzanır, korunun yanında sayısız sürü otlar. Ağaçların gölgesinde oturan genç çobanlar, sade ve kederli bir tonla şarkı söyler ve onlar için hep

RUS ÖYKÜLERİ

aynı olan bu yaz günlerini geçirmeye çalışırlar. Daha ilerde, yaşlı karaağaçların yoğun yeşilliklerinde altın başlı Danilov Manastırı parıldar. Onun ilerisinde de, neredeyse ufkun başladığı yerde Vorobyeviy Gorı¹ seçilir. Sol tarafta ise göz alabildiğince buğday ekili tarlalar, ormanlar, iki ya da üç köy ve uzaklardan yüksek sarayıyla Kolomensk² köyü görünür.

Buraya çok sık gelirim, hemen her baharı burada karşılarım, iç karartıcı sonbaharda da uğrar doğayla birlikte hüzne kapılırım. Rüzgâr, yüksek yabancı otların бүрүдүğü mezarlar arasındaki ıssız manastırın duvarlarında ve keşiş hücrelerine giden geçitlerde korkunç bir sesle uğuldar. Harap mezar taşlarına dayanarak geçmişti dipsiz kuyusuna çeken zamanın sessiz iniltisini, yüreğimin sarsıldığı ve titrediği iniltisini dinlerim. Bazen hücelere girer oralarda nasıl yaşadıklarımı hayal ederim. Hüznün dolu bir manzara! Burada, hayatında hiç mutluluk kalmayan, zayıflık ve hastalık dışında bütün duyguları ölen ak saçlı bir ihtiyarın haçın önünde diz çöküp bir an önce bu dünyadan göçüp gitmeye yalvaran dualarını duyarım. Baygın bakışlı, soluk yüzlü genç bir papaz parmaklıkların arasından tarlalara bakar, gökyüzünde yüzen neşeli kuşları görür ve gördükçe gözlerinden acı yaşlar dökülür. Burada azap çekiyor, soluyor, kuruyor. Çanın bezgin sesi, bana onun zamansız ölümünü ulaştırıyor. Bazen mabedin kapılarına resmedilen, bu manastırda gerçekleşen mucizelere bakarım. Birinde, sayısız düşmanla çev-

¹ Moskova'nın en yüksek yeri. Bu tepede önceden Vorobyevo köyü kuruluydu. Sonraki yıllarda Moskova'nın içinde kalmış ve 1956'da Moskova Devlet Üniversitesi'nin yapılışıyla haritadan silinmiştir. Köyün "Serçeli" adından dolayı buraya Serçe Tepeleri denmiştir. Sovyet döneminde Lenin Tepeleri adı verilmiş de halk arasında eski ismi kullanılmıştır. (ç.n.)

² Yine Moskova'nın içinde kalan ve II. Katerina'nın sarayının olduğu, kiliseleriyle ünlü köy. (ç.n.)

rihi manastırdaki insanlara yemeleri için gökten balık dağıtırlar. Diğesinde Meryem Ana düşmanlara kaçmalarını söyler. Bütün bunların hepsi, anayurdumuzun tarihini gözümün önüne getiriyor. Kudurmuş Tatarlar ve Litvanyalıların ateş ve kılıçla Rusya başkentinin çevresini ele geçirdikleri ve bu canavarca felakette zavallı Moskova'nın korumasız bir dul gibi yalnızca Tanrı'dan yardım beklediği o zamanların hüznünlü tarihi.

Ama beni Si...nov Manastırı duvarlarına her şeyden çok çeken Liza'nın, zavallı Liza'nın ağlanası kaderidir. Ah! Yüreğime işleyen ve benim acıyla gözyaşı dökmeme neden olan şeyleri ne çok severim!

Manastır duvarının yetmiş sajen³ uzağında, beryoza koruluğunun yanında ve yeşil çayırların ortasında kapısız, penceresiz, döşemeleri sökülmiş, çatısı çoktan çürüyüp yıkılmış bir kulübe durur. Bu kulübede, bundan otuz yıl önce güzeller güzeli, tatlı Liza yaşlı annesiyle birlikte yaşardı. Liza'nın babası hali vakti yerinde sayılacak bir köylüydü, çünkü çalışmayı seviyor, toprağı doğru ekiyor ve ağzına içki koymuyordu. Ama onun ölümünden kısa süre sonra karısı ve Liza yoksullaştılar. Tuttukları adamın tembel eli toprağı doğru dürüst işleyemiyordu ve sonuçta buğday eskisi gibi başak vermeyi kesti. Toprağı oldukça küçük bir para karşılığı kiraya vermek zorunda kaldılar. Üstelik zavallı dul kadın, kocasının arkasından mütemadiyen gözyaşı döküyor –köylü kadınlar da sevmeyi bilir!– gündün güne zayıflıyor ve çalışacak gücü kalmıyordu. Bir tek Liza, babasının ölümünde on beş yaşında olan Liza, zarif gençliğine ve az rastlanır güzelliğine hiç acımadan gece gündüz çalışıyordu. Keten dokuyor, çorap örüyor, baharda çiçek topluyor, yazın yemiş peşinde dolaşıyor ve Moskova'da satıyordu. Kızının yorulmak ne-

³ Rusya'da eskiden kullanılan 2,13 metrelik uzunluk ölçüsü. (ç.n.)

dir bilmeden çalışmasını gören duygulu ve iyi yürekli yaşlı kadın, kızını zayıf zayıf atan kalbine bastırıyor, yaşlılığının tesellisi olarak Tanrı'dan kızına merhamet diliyor, kendisine yaptıkları karşılığında onu mükâfatlandırması için Tanrı'ya yakarıyordu.

“Tanrı çalışmam için el vermiş,” diyordu Liza, “memelerimle beni sen besledin, çocukken peşimde koşup durdun, şimdi benim sana bakma sıram geldi. Yeter ki kahrolmayı bırak, ağlamayı kes artık, gözyaşlarımız babamı geri getirmez.”

Ne var ki tatlı Liza da sık sık gözyaşlarına engel olamıyordu, bir zamanlar babasının yaşadığını şimdi ise yanlarında olmadığını anımsıyordu ama annesini yatıştırmak için yüreğinin acısını gizlemeye çalışıyor, sakin ve neşeli görünmeye uğraşıyordu. “Öbür dünyada tatlı Liza,” diye cevap verdi yaşlı kadın, “öbür dünyada bırakırım ağlamayı. Orada, herkes neşe içindeymiş diyorlar, ben de babanı gördüğümde neşeleneceğim. Ama bugünlerde ölmek istemiyorum, bensiz sen ne yaparsın? Seni kime bırakırım? Tanrı'nın izniyle seni yerine bir yerleştiririm! Belki yakınlarda, bakarsın iyi bir insan çıkar karşına. O zaman sizi kutsar ve huzur içinde kara toprağa girerim.”

Liza'nın babasının ölümünün üstünden iki yıl geçti. Çayır- lar çiçeklerle doldu ve Liza elinde inciçiçekleriyle Moskova'ya gitti. Genç, iyi giyimli, hoş görünüşlü bir adam sokakta önüne çıktı. Kızarak çiçekleri gösterdi. “Güzel kız, satıyor musun?” diye sordu gülümseyerek. “Satıyorum,” dedi Liza. “Ne kadar?” “Beş kapık!” “Bu çok az, al sana bir ruble.” Liza şaşırırdı ve genç adamın yüzüne bakmaya cesaret etti. Daha çok kızardı ve bakışlarını hemen yere indirip bir rubleyi almayacağını söyledi. “Neden?” “Hakkım olmayanı almam.” “Güzel bir kızın eliyle toplanmış bu güzelim inciçiçeklerinin bir ruble edeceğini düşünmüştüm. Madem almıyorsun, al sana beş kapık. Çiçeği hep senden almak isterim, yalnızca benim için toplamamı isterdim.”

Liza çiçekleri verdi, beş kapağını aldı, selam verip gitmek istedi ama yabancı adam elinden turup durdurdu. “Nereye gidiyorsun?” “Eve.” “Evin nerede?” Liza nerede oturduğunu söyledi ve yürüdü. Belki de yoldan geçenler durup onlara bakmaya ve hain hain gülümsemeye başladıklarından genç adam onu tutmak istemedi.

Liza eve dönünce başına gelenleri annesine anlattı. “Parayı almamakla doğrusunu yapmışsın. Belki de kaçığın biriydi...” “Yo, hayır anneciğim! Sanmıyorum. Öyle iyi bir yüzü vardı ki, hem o sesi...” “Yine de Liza, en iyisi emeğinle yaşamaktır, bedava bir şey almamaktır. Hem kötü insanların zavallı bir kızı nasıl incitebileceklerini daha bilmiyorsun! Sen şehre her gittiğinde yüreğim ağzıma geliyor. İkonanın önüne hep mum yakıyor ve seni her türlü kötülükten ve saldırıdan koruması için Tanrı’ya yalvarıyorum.” Liza’nın gözlerinden yaşlar yuvarlandı, annesine sarılıp öptü onu.

Liza ertesi gün en güzel inciçiçeklerini topladı ve yeniden şehre gitti. Gözleri bir şeyler arar gibiydi.

Birçok müşteri çiçekleri almak istedi ama satılık olmadığını söyledi. Hep bir o yana, bir bu yana bakıp duruyordu. Akşam olmak üzereydi, eve dönmesi gerekiyordu. Çiçekleri Moskova nehrine fırlatıp attı. “Hiç kimseye yâr olmayın!” dedi Liza yüreğinde bir hüzün hissederek.

Ertesi gün akşamüzeri pencerenin önüne oturmuş bir yandan ip eğiriyor bir yandan da acıklı bir şarkı söylüyordu. Birden yerinden fırladı ve bağırdı: “Aaaa!” Yabancı genç adam pencerenin altında duruyordu.

Yanında oturan annesi endişelenerek, “Ne oldu?” diye sordu. “Bir şey yok anneciğim,” dedi Liza çekingen bir sesle. “Onu gördüm.” “Kimi?” “Benden çiçek alan adamı.” Yaşlı kadın pencereye baktı.

RUS ÖYKÜLERİ

Genç adam kadına, hoş bir edayla ve öyle bir saygıyla selam verdi ki yaşlı kadının onun hakkında kötü bir şey düşünmesi mümkün değildi. “Merhaba iyi yürekli ihtiyar!” dedi. “Çok yorulduğum, bir bardak taze sütünüz yok mudur?” Bunu duyan Liza, annesinin cevabını beklemeden –belki de vereceği cevabı önceden bildiğinden– bodruma koştu, dışı tertemiz tahta kaplı temiz bir küp getirdi, bir bardak aldı, yıkadı, temiz havluyla kuruladı, bardağı doldurup pencereye uzattı ve gözlerini yere indirdi. Yabancı içti, Tanrıça Hebe'nin elinden içilen nektar bile bu kadar lezzetli olamazdı. Daha sonra Liza'ya teşekkür ettiğini, hatta yalnızca sözlerle değil bakışlarla da teşekkür ettiğini herkes anlamıştır.

Bu arada saf yürekli yaşlı kadın kendi acısını ve nasıl teselli bulacağını, yani kocasının ölümünü ve kızının iyi özelliklerini, nasıl çalışkan ve saygılı olduğunu ve buna benzer şeyleri bir çırpıda anlatıvermişti. Genç adam onu dikkatle dinliyordu. Bu arada gözlerinin nerede olduğunu söylemeye gerek var mı? Liza da, çekingen Liza da ara sıra genç adama, şimşeğin çakıp bulutlarda kayboluşu gibi bakıyordu, adamın bakışlarıyla karşılaştığında gözleri hemen yere iniyordu. “Ben,” dedi annesine, “kızının yaptığı hiçbir şeyi benden başkasına satmasını istemiyorum. Böylece şehre sık sık gitmesine gerek olmaz ve sen de ondan ayrılmak durumunda kalmazsın. Ben kendim zaman zaman size uğranırım.” O anda Liza'nın gözleri mutluluk içinde parıladı, kız bunu saklamak istedi, yanakları akşam güneşi gibi al al oldu. Kız sol koluna bakıyor, sağ eliyle de sol kolunu çimdikiyordu. Yaşlı kadın, içinde kötü bir niyet olduğundan hiç kuşkulandıktan bu teklifi memnuniyetle kabul etti. Bir yandan da Liza'nın dokuduğu ketenin, Liza'nın ördüğü çorapların ne kadar iyi olduğunu ve diğerlerinin yaptıklarından daha uzun ömürlü olduğunu anlatıyordu.

Hava kararmıştı, genç adam da gitmek istediğinde, “İyi ve nazik bey, size nasıl hitap edelim?” diye sordu yaşlı kadın. “Adım Erast,” dedi genç adam. Liza sessizce, “Erast... Erast!” diye yineledi. Sanki ezberlemek istercesine en az beş kez tekrarlayıp durdu. Erast hoşça kalın deyip gitti. Liza gözleriyle uğurladı. Yaşlı kadın düşünceli düşünceli oturuyordu, kızının elini avucuna alıp, “Ah, Liza! Ne kadar da hoş ve iyi! Keşke böyle bir isteyenin olsa!” dedi. Liza’nın yüreği küt küt atmaya başladı. “Anneciğim, anneciğim! Böyle bir şey mümkün mü? O soylu biri, bir köylüyle...” Liza sözünü tamamlamamıştı.

Artık okur, o genç adamın, yani Erast’ın oldukça zengin bir soylu olduğunu, oldukça akıllı ve iyi kalpli ama aynı zamanda zayıf ve havai biri olduğunu bilmek zorunda. Dağınık bir hayat yaşıyor, yalnızca kendi mutluluğunu düşünüyor. Mutluluğu sosyete eğlencelerinde arıyor ama çoğu zaman bulamıyordu. Canı sıkılıyor ve kaderine lanetler yağıdırıyordu.

Liza’nın güzelliği daha ilk karşılaşmada yüreğinden vurmuştu onu. Şiirler ve romanlar okumuştı, yeterince hayal gücüne sahip biriydi, düşüncesinde sık sık o zamanlara (geçmiş ve geçmemiş), şairlere inanılacak olunursa bütün insanların çayırlarda dertsiz, galesiz gezdikleri, tertemiz kaynaklarda yüzdükleri, kumrular gibi seviştikleri, güllerin ve mersinlerin altında dinlendikleri ve bütün günlerini bayramı bir mutluluk içinde geçirdikleri o zamanlara giderdi.

Kalbinin çoktandır aradığı şeyi Liza’da bulduğunu sanıyordu. “Doğa beni kucağına, tertemiz mutluluklara çağırıyor,” diye düşünüyordu. Sonunda, en azından bir süreliğine, sosyetenin uzaklaşmaya karar verdi.

Biz Liza’ya dönelim. Gece oldu, annesi kızını kutsadı, iyi uykular diledi ama bu kez dileği kabul olmadı. Liza çok kötü uyudu. Yüreğinin yeni konuğu, Erast rüyasında o kadar canlı

RUS ÖYKÜLERİ

görünüyordu ki neredeyse dakikada bir uyandı ve derin derin iç çekti. Liza daha güneş doğmadan kalktı, Moskova nehrinin kıyısına yürüdü, otların üstüne oturdu ve hüzne boğulmuş bir halde, havada oynaşan ve yukarı çıkarken doğanın yeşil örtüsü üstüne parlak damlalar bırakan beyaz sise bakmaya başladı. Her taraf sessizlik içindeydi. Ama kısa süre sonra doğan güneş her şeyi uyandırdı. Korular ve çalılıklar canlandı, kuşlar kanatlanıp ötmeye başladı, çiçekler güneş ışığını doyasıya içmek için başlarını kaldırdı. Ama Liza hâlâ hüznle oturuyordu. Ah Liza! Liza! Ne oldu sana böyle? Bu zamana kadar kuşlarla kalkıp sabahları onlarla neşelenirdin. Tıpkı güneşin çiy damlasında parıltıdığı gibi tertemiz, mutlu yüreğin gözlerinde ışıldardı. Ama şimdi düşünceler içindesin, doğanın olağan sevinci ne kadar da uzak yüreğine.

Bu arada genç çoban kaval çalarak sürüsünü nehir kenarından götürüyordu. Liza gözünü ona dikti ve düşünmeye başladı. “Şu an düşüncelerime yerleşen kişi bir köylü olarak, çoban olarak doğsaydı ve şimdi sürüsünü yanımdan geçirseydi... Ah! Ona gülümseyerek selam verir ve, ‘Merhaba güler yüzlü çoban! Nereye götürüyorsun sürüyü?’ derdim. ‘Koyunların için yemyeşil otlar burada da var, şapkanı süslemek için taç yapılacak bin bir çiçek burada da var.’ Sevecen bir bakışla bana baksa, belki elimi tutsa... Hayal işte!” Çoban kavalını çalarak onun yanından geçip gitti, alaca bulaca sürüsü de yakındaki tepenin ardında kayboldu.

Liza birden neşeli sesler duydu. Nehre baktı, bir kayık ve kayığın içindeki Erast’ı gördü.

Bütün damarları kurudu, tabii ki korkudan değil. Ayağa kalktı, gitmek istedi ama yapamadı. Erast kıyıya atlayıp Liza’nın yanına geldi. Hayalinin bir kısmı gerçekleşmişti. Çünkü Erast kıza sevecen bir bakışla bakıyor ve elini tutuyordu... Liza, Liza

ise ateş olmuş yanakları, patlayacak kalbi ile gözleri yerde öylece duruyordu. Elini geri çekemiyordu, pembe dudaklarıyla ona yaklaştığında geri çekilemiyordu... Ah! Erast onu öptü, hem de öyle bir öptü ki, Liza'ya sanki bütün dünya ateşe atılmış gibi geldi. "Sevgili Liza," dedi Erast, "sevgili Liza! Seni seviyorum!" Bu sözler, kızın ruhunun derinliklerine olağanüstü, ulvi bir müzik gibi işledi, kulaklarına zar zor inandı ve...

Tamam, fırçayı ve paleti bırakıyorum. Yanlızca tek bir şey söyleyeceğim, o heyecan anında Liza'nın çekingenliği kayboldu ve Erast sevildiğini, yepyeni bir şekilde, tertemiz ve açık yüreklilikle sevildiğini anladı.

Aralarında az bir mesafe otların üstünde oturuyorlardı, birbirlerinin gözlerinin içine bakıyor ve birbirlerine, "Sev beni!" diyorlardı. İki saat göz açıp kapayıncaya geçip gitti. Sonunda Liza annesinin onu merak edeceğini anımsadı. Ayrılmak gerekti. "Ah Erast," dedi, "beni her zaman sevecek misin?" "Her zaman sevgili Liza, sonsuza kadar!" "Buna ant içer misin?" "Tabii ki sevgili Liza, yemin ederim!" "Hayır! Yemin etmene gerek yok. Sana inanıyorum Erast, inanıyorum. Zavallı Liza'yı bırakmazsın ki! Bu mümkün olamaz!" "Mümkün değil sevgili Liza, mümkün değil!" "Ne kadar mutluyum, annem senin beni sevdiğini duyunca nasıl da sevinecek!" "Yoo, hayır Liza! Ona hiçbir şey anlatmaya gerek yok." "Niye ki?" "Yaşlı kişiler şüpheli olur, kötü şeyler gelir akıllarına." "Kalkmam gerek." "Ama rica ediyorum, annene tek kelime bile etme." "Tamam. Ondan hiçbir şey gizlemek istememe karşın seni dinleyeceğim."

Vedalaştılar, son kez öpüştüler ve her akşam ya nehrin kıyısında, ya beryoza koruluğunda ya da Liza'nın kulübesinin yakınlarında mutlaka ama mutlaka buluşmaya söz verdiler. Liza kulübeye doğru yürüdü ama hâlâ kıyıda duran ve onun arkasından bakan Erast'a belki yüz kere dönüp dönüp baktı.

RUS ÖYKÜLERİ

Liza kulübeye oradan çıktığından bambaşka bir halde döndü. Bütün hareketlerinde bir mutluluk seziliyordu. “Beni seviyor!” diye düşündü bu düşüncenin mutluluğuyla. “Ah anneciğim!” dedi daha yeni uyanan annesine. “Ah anneciğim! Ne kadar güzel bir sabah! Her taraf nasıl da sevinç dolu! Tarlakuşları hiç bu kadar güzel ötmemişti, güneş hiç bu kadar ışıldamamıştı, çiçekler hiç bu kadar güzel kokmamıştı!” Yaşlı kadın sopasına dayanarak kalktı, Liza’nın bu kadar güzel şekilde anlattığı sabahın keyfini çıkarmak için dışarı çıktı. Sabah ona da muhteşem göründü. Sevgili kızı kendi neşesiyle ona da neşe katmıştı. “Ah Liza!” dedi. “Tanrı’nın işleri ne olağanüstü! Bu dünyadaki altmışıncı yılımı yaşıyorum ama yine de Tanrı’nın mucizelerine bakmaktan gözümü alamıyorum, yüksek ve kocaman bir çadıra benzeyen şu berrak gökyüzüne, her yıl yeni otlar ve yeni çiçeklerle bezenen şu toprağa bakmaya doyamıyorum. Demek gökyüzündeki efendimiz insanı çok sevmiş ki, bu dünyayı bu kadar güzel yaratmış. Ah Liza! Bazen acılarımız olmasa ölmeyi kim ister ki?.. Sanırım gözyaşı dökmeseydik ruhumuzu unutup giderdik.” Liza ise, “Sevdiğimi unutacağıma ruhumu unuturum!” diye düşünüyordu.

Verdikleri sözü yerine getirememekten korkan Erast ve Liza, o günden sonra her akşam (Liza’nın annesi yattıktan sonra) ya nehir kıyısında, ya beryoza koruluğunda ama daha sık olarak da, yıllar öncesinde kazılan derin ve temiz göleti çevreleyen yüz yıllık meşelerin (kulübeden seksen sajen uzaklıkta) altında buluşuyorlardı. Gökyüzündeki sakin ay, yeşil dalların arasından, akşam esintisi birlikte sevgilinin okşadığı Liza’nın açık renk saçlarını ışığın gümüşüne boğardı. Aynı ışıklar, Erast’ın öpücükleriyle kuruttuğu, güzel Liza’nın gözlerindeki aşk dolu yaşlarda parlıyorlardı. Öyle temiz bir duyguyla sarılıyorlardı ki birbirlerine, utangaç ay tanrıçası Artemis bile

kendini bulutların ardına saklamıyordu. Sarılışları temiz ve günahsızdı. “Seviyorum seni, canım benim! Beni kalbine bastığımda, o şefkatli gözlerinle bana aktığımda, ah, içim nasıl bir hoş oluyor bir bilsen, kendimi unutuyorum, her şeyi unutuyorum, bir sen aklımdasın. Garip? Seni tanımadan önce sakın ve neşeli bir hayat sürmem garip değil mi? Şimdi o zamanlar bana anlamsız geliyor, şimdi sensiz bir yaşam, yaşam değil acı ve ıstırap. Senin sesin yokken bülbülün şakıması bile sıkıcı, senin soluğun olmayan rüzgâr bana yabancı.” Erast bu duygu yumağına –Liza’ya öyle diyordu– hayran oluyordu, kızın sevdiğini gördükçe kendi kendini beğeniyordu. O büyük dünyanın bütün parıltılı eğlenceleri, bu masum ruhun yüreğini doldurduğu tutkulu dostlukla kıyaslandığında gözünde bir hiç gibiydi. Duygularının daha önce beslendiği o keyifli tutkuları şimdi tiksintiyle anıyordu. “Liza’yla kardeş kardeşe yaşayacağım,” diye düşünüyordu. “Aşkımı kötüye kullanmayacağım ve her zaman mutlu olacağım!” Ah akılsız genç adam! Sen kalbini biliyor musun? Her hareketini denetleyebilecek misin? Aklın her zaman mı üstün gelecek duygularına?

Liza, Erast’tan annesini daha sık ziyaret etmesini istedi. “Onu seviyorum,” dedi Liza, “ve iyiliğini istiyorum, bana göre seni görmek herkes için bir mutluluk kaynağı.” Aslında yaşlı kadın da onu her gördüğünde seviniyordu. Ona merhum kocasından bahsetmeyi, gençken sevgili İvan’ıyla nasıl karşılaştıklarını, kocasını nasıl büyük bir aşkla sevdiğini, nasıl bir dostlukla yaşadıklarını ve gençlik günlerini anlatmayı seviyordu. “Ah! Kalles ölüm onun ayaklarını yerden kesene kadar birbirimize bakmaya doyamazdık. Benim kucağımda can verdi!” Erast içten bir memnuniyetle dinliyordu. Liza’nın yaptığı işleri satın alıyor, her defasında söylenen fiyatın on katını teklif ediyor ama yaşlı kadın hiçbir zaman fazlasını almıyordu.

RUS ÖYKÜLERİ

Birkaç hafta böyle geçti. Bir akşam Erast, Liza'yı epeyce bekledi. Sonunda geldi ama yüzü o kadar kötüydü ki genç adam endişelendi. Gözleri ağlamaktan kızarmıştı. "Liza, Liza! Ne oldu sana?" "Ah Erast! Ağladım!" "Niye? Ne oldu?" "Sana her şeyi anlatmalıyım. Komşu köyden zengin bir köylünün oğlu beni istiyor. Annem de onunla evlenmem taraftarı." "Sen de kabul mu ediyorsun?" "Hain! Bunu bana nasıl sorarsın? Evet, anneme üzülüyorum, sürekli ağlıyor ve onun huzurunu istemediğimi ve beni kendi elleriyle evlendirmeden ölürse çok acı çekeceğini söylüyor. Ahhh! Annem bilmiyor ki benim zaten bir sevdiğim var!" Erast, Liza'yı öptü ve kendisi için onun mutluluğunun dünyada her şeyden daha değerli olduğunu, annesi ölürse Liza'yı yanına alacağını ve hiç ayrılmadan köyde, aşılmaz ormanların içinde yaşayacaklarını söyledi. "Ama benim kocam olamazsın ki!" dedi Liza iç çekerek. "O nereden çıktı?" "Ben köylüyüm." "Beni kırıyorsun. Senin dostun için önemli olan kalptir, duygulu ve masum bir kalp ve Liza her zaman kalbimde olacaksın."

Liza genç adamın kollarına atıldı. Ve masumiyet işte o an bir kenarda kaldı. Erast, Liza'nın hiç bu kadar samimi davranmadığını görünce kanının olağanüstü bir şekilde kaynadığını fark etti. Okşamaları hiç bu kadar titretmemişti kızı, öpücükleri hiç bu kadar ateşli olmamıştı. Kız hiçbir şey bilmiyor, şüphelenmiyor, hiçbir şeyden çekinmiyordu. Gecenin karanlığı arzularını besliyordu. Gökyüzünde bir tane bile yıldız yoktu. Hiçbir ışık aydınlatamazdı bu hatayı. Erast içindeki titremeyi hissediyordu. Liza da neden olduğunu bilmeden ama ne yaptığını bilerek hissediyordu... Ah Liza, Liza! Nerede senin koruyucu meleğin? Nerede o masumiyetin?

Yapılan hata geldi geçti. Liza duygularını anlayamıyordu, şaşırarak Erast'a sordu. Erast cevap vermek için sözcük bul-

maya çalıştı, bulamadı. “Ah, korkarım,” dedi Liza, “korktuğum başıma geldi! Ölüyorum sandım, ruhum... hayır, anlatamıyorum bunu!.. Susuyor musun Erast? Soluklanıyor musun?.. Tanrım! Bu neydi?” Bu arada şimşek çaktı ve gök gürlledi. Liza iyice titremeye başladı. “Erast, Erast! Korkuyorum. Günah işlediğim için yıldırımın beni öldürmesinden korkuyorum.” Korkunç bir fırtına patladı, yağmur kara bulutlardan bardaktan boşanırcasına yağmaya başladı, sanki doğa Liza'nın yitirdiği kızlığına yanıp yakılıyordu. Erast, Liza'yı teskin etmeye çalışıyordu, onu kulübesine kadar götürdü. Ayrıldıklarında gözyaşları sicim olup düşmeye başladı. “Ah Erast! Eskisi gibi mutlu olacağımıza inandır beni!” “Olacağız Liza, olacağız!” “Tanrı'nın izniyle! Sözlerine nasıl inanmam, çünkü seni seviyorum! Ama içimde... Yüreğim dolu! Bağışla! Yarın, yarın görüşürüz.”

Buluşmaları devam ediyordu ama her şey değişmişti! Erast, Liza'nın masum dokunuşlarından, onun aşk dolu bakışlarından, bir dokunuşundan, kaçamak öpüşünden ve yalnızca kucaklamalarından artık keyif almıyordu. Daha fazlasını, daha çoğunu istiyordu ve sonunda artık hiçbir şey istememeye başladı. Yüreğini bilen ve onun nasıl mutlu olacağını düşünen herkes, sanırım benimle aynı fikirdedir: Aşk için en kötü şey bütün isteklerin yerine gelmesidir. Liza artık Erast için, önceleri hayallerini süsleyen ve ruhunu canlandıran o masum melek değildi. Platonik aşk yerini, çok eskiden beri bildiği ve gurur duymadığı duygulara bırakmıştı. Liza'ya gelince, her şeyini ona veren Liza yalnızca soluk alıp veriyor, bir koyun gibi onun iradesine boyun eğiyor, onun keyif almasıyla mutlu oluyordu. Genç adamdaki değişiklikleri görüyor ve sık sık, “Sen eskiden daha neşeliydin, biz eskiden daha sakın, daha mutluydük, eskiden senin aşkını kaybetmekten bu kadar korkmuyordum,” diyordu. Erast bazen ayrılırken, “Yarın Liza, seninle buluşmaya

gelemem, önemli bir işim var,” demeye başlamıştı. Liza bu sözler üstüne derin derin iç çekiyordu.

Sonunda Erast’ı tam beş gün üst üste göremedi, büyük bir endişe içindeydi. Altıncı gün üzgün bir ifadeyle geldi. “Sevgili Liza! Bir süreliğine senden ayrı kalmak zorundayım. Savaş içinde olduğumuzu biliyorsun. Benim alayım da sefere katılıyor.” Liza sarardı, az kalsın bayılacaktı.

Erast ona sarıldı, okşadı, sevgili Liza’sını hep seveceğini, döndükten sonra bir daha ayrılmamayı umduğunu söyledi. Liza uzun süre hiç konuşmadı, sonra acı gözyaşları döktü ve elini tutup ona bakarak bütün aşkıyla sordu: “Gitmesen olmaz mı?” “Tabii ki olur,” diye cevapladı Erast, “ama büyük bir onursuzluk ve namusumda büyük bir lekeyle. Herkes benden nefret eder, bir korkak olarak, bu vatana layık olmayan bir evlat olarak herkes benden iğrenir.” “Ah, madem öyle,” dedi Liza, “git, git o zaman. Tanrı’nın gösterdiği yere! Ama seni öldürebilirler.” “Vatan uğruna ölmek korkunç bir şey değil sevgili Liza.” “Sen olmazsan ben bir gün daha yaşayamam.” “Niye bunları düşünüyoruz? Ölmeyeceğime ve sana döneceğime inanıyorum.” “Tanrı’nın izniyle! Her gün, her saat dua edeceğim. Ah, okuma yazma bilmemem ne kötü. Olan bitenleri, başından geçenleri bana bildirirdin, ben de sana gözyaşlarımı yazardım!” “Hayır Liza, kendine dikkat et, bu dostun için kendini koru. Ben yokken ağlamamı istemiyorum.” “Gaddar adam! Beni bu teselliden mahrum bırakacağını mı sanıyorsun! Hayır! Senden ayrıldığımda ancak kalbim durmuşsa ağlamam.” “Yeniden kavuşacağımız o anı düşün.” “Düşüneceğim, düşüneceğim! Keşke bir an önce gelse! Sevgili Erast! Seni kendinden bile çok seven zavallı Liza’yı hep hatırla!”

Bu konuyla ilgili konuştuklarının hepsini anlatmam mümkün değil. Ertesi gün son buluşmalarıydı.

Erast, onun sevimli ve yakışıklı beyinin savaşa gitmek zorunda olduğunu duyunca gözyaşlarını tutamayan Liza'nın anesiyle de vedalaşmak istedi. Kadını biraz para almaya zar zor ikna etti. "Ben yokken Liza'nın yaptıklarını satmasını istemiyorum, ne de olsa anlaşmamıza göre hepsi benim." Yaşlı kadın hayır duaları etti. "Tanrım, sağ salim bize dönmesine yardım et, onu burada tekrar görebilelim! Umarım Lizam da o zamana kadar kendine bir sevgili bulur. Düğünümüze gelebilmen için nasıl dualar ederim. Liza'nın çocukları olunca beyim, bilesin, vaftiz babası sen olacaksın! Ahhh! O günleri görmeyi öyle çok istiyorum ki!" Liza annesinin yanında oturuyor ve ona bakamıyordu. Bu anlarda Liza'nın neler düşündüğünü, okur kolayca anlamıştır.

Liza, Erast onu son kez kucaklayıp göğsüne bastırduğunda ve, "Bağışla Liza!" dediğinde ne hissetmişti? Ne dokunaklı bir manzara! Sabah kızılılığı kırmızı bir deniz gibi doğu göğünü sarıyordu. Erast, onunla vedalaşırken kendi ruhuyla da vedalaşan zavallı, üzüntülü ve acı çeken arkadaşına sarılmış, yüksek bir meşenin dallarının altında duruyordu. Bütün doğa suskunluk içindeydi.

Liza hıçkırığa hıçkırığa ağlıyordu, Erast da ağladı. Kızı bıraktı, Liza yere dizlerinin üstüne yığıldı, ellerini göğse kaldırdı ve git-tikçe uzaklaşan Erast'ın arkasından baktı. Sonunda Erast gözden kayboldu. Güneş her yeri aydınlattı ama geride bırakılan zavallı Liza kendinden geçti.

Liza kendine geldiğinde dünya kederli ve hüznü geldi. Doğanın bütün güzellikleri, sevdiğiyle birlikte kalbine gömülmüştü. "Ah!" diye düşündü. "Bu çölde niye kaldım ki? Sevgili Erast'ın arkasından uçmama engel olan ne var? Savaş benim için korkunç değil, sevdiğimin yanımda olmaması daha korkunç. Onunla yaşamak, onunla ölmek istiyorum ya da kendi

RUS ÖYKÜLERİ

ölümümle onun değerli hayatını kurtarmak. Bekle, bekle sevdiğim! Sana geliyorum!” Erast’ın ardından koşmak istedi ama, “Ya annem?” düşüncesi onu durdurdu. Liza derin bir iç çekip boynunu eğdi ve yavaş adımlarla kulübesine yürüdü. O andan sonra bütün günleri, sevgili annesinden saklamaya çalıştığı acı ve kederle doldu. Üstelik annesinin kalbi de iyi değildi! Ormanın derinliklerinde bir başına kalıp da özgürce gözyaşı döktüğünde ve sevdiğinden ayrı kalmaktan inlediğinde sakinleşebiliyordu. Sık sık hüzünlü bir kumru da acılı sesiyle onun feryatlarına katılıyordu. Ama bazen de, çok sık olmasa da, umudun altın ışığı, teselli ışığı onun acılarının karanlığını aydınlatıyordu. “Bana döndüğünde nasıl da mutlu olacağım! Nasıl da değişecek her şey!” Bu düşüncelerle bakışı değişiyor, yanaklarında güller açıyor ve Liza fırtınalı bir geceden sonraki mayıs sabahı gibi gülümsüyordu. İki ay böyle geçti.

Liza’nın bir gün, annesinin gözüne sürdüğü gülsuyunu almak için Moskova’ya gitmesi gerekti. Büyük sokakların birinde karşısına büyükçe bir araba çıktı, içinde Erast oturuyordu. “Ahhh!” diye haykıran Liza arabaya atıldı ama araba yanından geçerek bir avluya girdi. Erast arabadan indi, tam büyük bir evin basamaklarını çıkarken Liza’nın ona sarıldığını fark etti. Birden sarardı, sonra kızın bütün sorularına ve hayret nidalarına hiç cevap vermeden elinden tutup çalışma odasına götürdü, kapıyı kapayıp, “Liza!” dedi. “Durumlar değişti. Nişanlandım. Beni rahat bırakmalısın. Kendi iyiliğin için beni unut. Seni sevmişim, şimdi de seviyorum, yani sana her şeyin en iyisini diliyorum. İşte sana yüz ruble, al,” –paraları kızın cebine soktu– “izin ver, seni son kez öpeyim. Sonra da evine git!” Liza kendine gelinceye kadar kızı çalışma odasından çıkardı ve uşağa, “Kızı avludan çıkar!” dedi.

O anda bütün yüreğim kan içinde kalıyor, Erast’ın içindeki

insanı unutuyorum, lanet okumaya hazırım ama dilim dönmüyor. Ona bakıyorum ve gözyaşlarım dökülüyor yanağıma. Ah! Neden roman yazmıyorum da bu hüznü gerçek olayı anlatıyorum ki?

Evet, Erast savaşa gidiyorum diye Liza'yı kandırmış mıydı? Hayır, aslında gerçekten de ordudaydı ama düşmanla savaşmak yerine kumar oynamış ve çiftliğini kaybetmişti. Kısa süre sonra barış antlaşması imzalanmış ve Erast da bir sürü borçla Moskova'ya dönmüştü. Durumunu düzeltmek için tek çaresi vardı, çoktandır ona âşık olan zengin yaşlı bir kadınla evlenmek. Sevgili Liza'sına elveda deyip kadının evine yerleşmeye karar verdi. Ama bütün bunlar onu haklı çıkarabilir mi?

Liza öyle bir durumda buldu ki kendini sokakta, hiçbir kalemin gücü anlatmaya yetmez. "Beni kovdu? Başkasını seviyor? Mahvoldum!" İşte, onun düşünceleri ve duyguları! Ağır bir baygınlık bu düşüncelere ara verdi. Yoldan geçen iyi bir kadın, yerde yatan Liza'nın başında durdu ve kendine getirmeye çalıştı. Zavallı kız gözlerini açtı, o iyi kadının yardımıyla ayağa kalktı, teşekkür etti ve nereye gideceğini bilmeden yürüdü. "Bana yaşamak haram," diye düşünüyordu. "Haram!.. Keşke gökyüzü üstüme yıkılsa! Keşke toprak yarılsa da içine girsem!.. Hayır! Gökkubbe düşmez, yer de yarılmaz. Vay başıma!" Şehirden çıktı ve birden kendini, daha birkaç hafta önce onun heyecanının sessiz tanığı olan eski meşelerin gölgesi altındaki o derin göletin kıyısında buldu. O hatıralar ruhunu derinden sarstı, yüreğindeki korkunç acılar yüzüne yansıyor. Ama birkaç dakika sonra bir dalgınlık kapladı. Çevresine bakındı, yolda giden komşunun kızını (on beş yaşındaki kızı) gördü, yanına çağırıp cebinden çıkardığı on tane onluk imperyalı kıza verdi. "Sevgili Anyuta, sevimli arkadaşım! Bu paraları anneme götür. Çalıntı olmadığımı söyle. Kızının onun karşısında suçlu

RUS ÖYKÜLERİ

olduğunu ve insafsız bir adama olan aşkını ondan sakladığını söyle. Adı E..., neyse adını ne yapacak? Onun beni aldattığını söyle, beni affetmesini rica et, Tanrı onun yardımcısı olacaktır. Şimdi ben nasıl öpüyorsam seninkini, sen de onun ellerini öp, zavallı Liza'nın öpmeni istediğini söyle, ona benim..." Sözüünü bitirmeden suya atladı. Anyuta bağırdı, ağladı ama onu kurtaramadı, köye koştu. İnsanlar toplandı, Liza'yı çıkardılar ama artık ölüydü.

İşte böyle sonlandı hayatı o güzel ruhun. Biz de öbür dünyaya geldiğimizde, seni bulacağım sevimli Liza.

Onu göletin yanına, iç karartıcı bir meşenin altına gömdüler ve mezarına tahta bir haç diktiler. Burada sık sık Liza'nın mezarına dayanıp düşüncelere dalarım, gölet gözlerimin önünde oynar, üstümde yapraklar hışırdar.

Kızının korkunç ölümünü duyan Liza'nın annesinin kanı çekildi, gözleri sonsuza kadar görmez oldu. Kulübe bomboş kaldı. İçinde rüzgâr uğulduyor. Bu uğultuları duyan batıl itikat sahibi köylüler, "Orada ölü inliyor, orada zavallı Liza inliyor!" derler.

Erast hayatının sonuna kadar mutsuz oldu. Liza'nın yazgısını öğrenince kendini affedemedi, onun katili saydı kendini. Onunla ölümünden bir yıl önce tanıştım. Bu hikâyeyi kendisi anlattı ve beni Liza'nın mezarına getirdi. Şimdi, belki barışmışlardır!

1792

Çeviren Uğur Büke

ALEKSANDR BESTUJEV-MARLİNSKİ

Korkunç Bir Fal

Petr Stepanoviç Lutkovskiy'e¹ ithafen

Dik başlı akıllar çoktan
Vazgeçtiler karanlığın ruhundan;
Büyüleyici bir şeye tüm kalbinle,
Dostlar, kimler inanmadı ki?..

... **O** zamanlar âşıktım, hem de deli gibi âşık. Nasıl da aldandılar, güzeller arasında alaylı gülümseyişime, dalgın bakışlarıma ve özensiz konuşmalarına bakıp beni soğuk ve umursamaz sayanlar. Derin duyguların, yalnızca derinde olduğu için çok seyrek ortaya çıktığını bilmiyorlar, ruhumun içine bakabilseler, onu görüp anladıklarında dehşete düşerlerdi! Şairlerin gevezelik yaptıkları her şey, kadınların hoppaca oyunları, âşıkların bütün nazları içimde erimiş bal gibi kaynıyor ve akacak yatak bulamayanlar ateşler içinde kavruluyordu. Ama ayran gönüllü yapmacık âşıklar her zaman bana acıyacak kadar gülünç gelirler; hele o ezberlenmiş açıklamaları ve o soğuk heyecanlarıyla kart zamparalara nefret edecek kadar acırım.

¹ Petr Stepanoviç Lutkovskiy (1800-1882) Rus amiral, Dekabrist, Marlinski-lerin aile dostu. (ç.n.)

RUS ÖYKÜLERİ

Onlardan birisi olmak benim için dünyadaki en korkunç şeydi.

Hayır, böyle biri değildim; aşkımda tuhaf, mucizevi hatta vahşi bir sürü şey vardı; anlaşılmaz olabilirim ama asla gülünç olmadım. İhtiras dolu büyük bir tutku lav gibi yuvarlanıyor, karşısına çıkan her şeyi kendine çekiyor ve yakıyor, bir yandan kendini yok ederken diğer yandan engelleri küle çeviriyor ve bir anlığına da olsa buz gibi denizi bile kaynar suya döndürüyordu.

Yani seviyordum... Hadi, adına Polina diyelim. Bir kadının uyandırabileceği her şey, bir erkeğin hissedebileceği her şey, uyandırılmış ve hissedilmişti. Polina başkasına aitti ama bu, yalnızca onun karşılık bulma değerini artırıyor ve umutla yetiştirip büyüttüğüm kör tutkumu daha fazla artırıyor. Eğer onu susturarak kapatsaydım kalbim patlayabilirdi, sevdiğim kadının önünde dolu bir kâse gibi kalbimi devirdim; ateşle, coşkuyla konuşuyordum ve konuşmam onun kalbinde karşılığını buldu. Sevildiğimi hatırladığımda vücudumdaki her damar bir tel gibi hâlâ heyecanla titreşiyordu, dünyevi saadet keyfi seslerle ifade edilebilseydi ancak bu seslerle dile gelirdi.

Dudaklarımla onun eline ilk sokulduğum anda ruhum bu dokunuşla yok olup gitmişti! Sanki bir yıldırıma dönüşmüşüm gibi gelmişti: Öyle hızlı, öyle ulvi, öyle ateşliydi ki bu duygu, eğer bunu duygu diye adlandırmak mümkünse.

Ama mutluluğum kısa sürdü: Polina olağanüstü olduğu kadar sertti de. Beni seviyordu, o zamana kadar hiç böyle sevilmemiştim ve hiçbir zaman da sevilmeyeceğim: Sevecen, tutkulu ve kusursuz... İstiraplar karşısında benden daha çok göz yaş dökmesi benim için çok önemliydi. Benim âlicenaplığıma öyle safça direniyor ve serzenişlerden kendini kurtarmak için öyle içten yalvarıyordu ki güvenine ihanet etmek namussuzluk olurdu.

– Canım! Ayıptan uzak duruyoruz, diyordu, ama daha ne

kadar dayanabiliriz ki? Çok dikkat eden çabuk tökezler; mümkün olduğunca daha az görüşmek zorundayız.

Onunla her türlü karşılaşmadan kaçınacağıma söz verdim gönülsüzce.

İşte Polina'yı görmeyeli tam üç hafta oldu. Seversk Süvari Alayı'nda görev yaptığımı size söylemeliyim, o zamanlar Orel vilayetindeydik... İzninizle, tam yerini söylemeyeceğim. Benim bölüğüm, Polina'nın kocasının çiftliğine yakın bir yerde konuşlanmıştı. Tam svyatki² başladığında alayımız Tula vilayetine intikal emri aldı, ben de vedalaşmadan gitme konusunda oldukça kararlıyım. İtiraf etmeliyim ki, tevazudan ziyade, başkalarının yanında sırrımın açığa çıkma korkusu beni durduruyordu. Onun saygısını kazanmak için aşktan vazgeçmek gerekiyordu ve ben de başardım.

Çevredeki tüccarların veda yemeği davetleri de, orada gönül ilişkisi kurmuş birçok arkadaşımın baloya davetleri de boşuna oldu, sözümden dönmedim.

Yeni yılın arifesinde üçüncü etap yürüyüşü bitirmiş ve bir gün mola vermiştik. Bacasız, penceresiz kulübede, sefer yatağında yapayalnız uzanıyordum, kafamda kara düşünceler, içimde ağır bir kasvet. Dostlarımla arasında bile çoktandır öyle içten gülmüyordum: Konuşmaları dayanılmaz geliyor, neşeli halleri midemi bulandırıyor, ilgileri sırnaşık bir kızgınlığa dönüşüyordu; öyle oldu ki tek başıma kaldım, çünkü bütün arkadaşlarımla bir yerlere gitmişlerdi, ne kadar surat asarsam o kadar içim kararıyordu, dolayısıyla da ne dışardan bir neşe kıvrıntısı girebiliyordu ne de tesadüfi bir eğlence.

² Svyatki: Kutsal günler. Hıristiyan Slavlarda İsa'nın doğumu ile vaftiz edilmesi arasında geçen süre. Kökleri pagan kültüre uzanan bu günlerde çeşitli oyunlar oynanır, şölenler düzenlenir, fallar bakılır. (ç.n.)

RUS ÖYKÜLERİ

İşte arabacı, eski ev sahibi Knyaz³ Lvinskiy'deki akşam için dostumun davetini getirdi. Acilen gelmem isteniyordu: dağlar gibi yiyecek içecek, gökteki yıldızdan çok güzel kız, bir sürü genç adam ve sel gibi akan şampanya.

Notta, sanki öylesine, Polina'nın da orada olacağını yazmıştı. İçim tutuşuverdi... Ayaklarım titredi, yüreğim küt küt atmaya başladı. Uzun süre kulübede dolaştım ve sanki sıtımdan bayılmış gibi uzandım kaldım ama kanımın hızlı akışı durulmadı, yanaklarım içimdeki yangınla kıpkırmızı yanıyordu, kalbim güm güm atıyordu.

Bu akşama gitmeli mi, gitmemeli miyim? Onu bir kez daha görmek, onunla aynı havayı solumak, onun sesini duymak, ona veda etmek! Bu arzuların karşısında kim durabilir? Kızığın koşumlarına atıldım ve geriye, Knyaz Lvinskiy'in köyüne doğru yola çıktım. Yola çıktığımda saat öğleden sonra ikiydi.

Yirmi versta kendi kızığımınla gittikten sonra istasyondan posta troykasını aldım ve kolaylıkla yirmi iki versta daha gittim. Bu istasyondan sonra anayoldan dönmem gerekiyordu. Güçlü atların üstündeki genç, boylu poslu arabacı, beni on sekiz versta uzaklıktaki Knyaz'ın köyüne bir saatte ulaştıracağını söyledi.

Oturdum ve yürü dedim!

Avludan çıktığımızda hava kararmıştı ama sokak tıklım tıklımdı. Kadife şapkalı, mavi kaftanlı genç delikanlılar, arkadaşlarının bellerine sarılmış dolaşıyorlardı, tavşan kürkleri ve Çin işi parlak kumaştan giysileriyle şarkılar söylüyorlardı, her taraftan bayram şarkıları duyuluyordu, her pencerede bir ışık yanıyor ve kapıların önlerini alev alev yanan çıralar aydınlatı-

³ Knyaz: Rusya'da bir soyluluk unvanı. Knyaz'ın eşine Knyaginya, kızına da Knyajna denir. (ç.n.)

yordu. Kızağın önünde oturan benim becerikli arabacı gururla bağıyordu: “Yoldan!” Üstüne başına çekidüzen vererek onu tanıyanlara selam veriyor ve arkasından duyulan, “İşte bizim Aleha uçuyor! Hey şahin, nereye?” gibi sözlerden memnuniyetini saklamıyordu. Kalabalıktan çıkınca bana dönerek yarı uyarı, yarı bilgi verircesine,

– Ee bey, sıkı tutunun! dedi. Sağ eldivenini sol koltuğunun altına sıkıştırdı, çıplak elle dizginleri tuttu, bağırdı ve atlar rüzgâr gibi ileri atıldı! Onların hızından az kalsın kalbim duracaktı: Bizi âdeta uçuruyorlardı!

İki yandaki kızaklar da, alışkın bir mekik gibi zıplıyor, oynuyor, koşturuyorlardı, önündeki tahtaya ayağını dayayan ve koşumları büyük bir güçle çeken benim arabacı ahırda epeydir dinlenmiş atların öfkesiyle didindi durdu uzun süre ama gemlerinin çekilmesi onların kızgınlığını daha da artırdı. Başlarını oynatarak, dumanlı burun deliklerini rüzgâra vererek ileri atılıyorlar, kızağın üstünü tipiye boğuyorlardı. Bu anlattıklarım hepimiz için sıradan olaylardı zaten, ben de kızağa yayılıp sakince uzanıyor ve hatta yolculuğun bu hızının keyfini çıkarıyordum. Hiçbir yabancı, kudurmuş bir troykada uçarcasına gitmenin vahşi hazzını ve dolayısıyla da bu kasırğa gibi uçuşta kendini unutmanın rahatlığını bilemez. Hayallerim beni çoktan baloya götürmüştü. Tanrım, Polina’yı nasıl da endişelendireceğim ve sevindireceğim beklenmedik gelişimle! Bana kızacaklar, gülecekler, ben de onunla uçarcasına dans edeceğim... Bu arada havanın ıslığı bana müzik, görünüp kaybolan çitler ve orman ise çılgın valse katılan konuklar gibi geliyordu... Arabacının yardım isteyen çığığlı beni büyüden uyandırdı. İki dizgini yakalayıp ortadaki atın başını öyle çektim ki az daha kızağın okunu kıracaktı. Sonunda yorgun koşucular ayaklarını direyerek, burunlarından dumanlar fışkırtarak durdular ve

RUS ÖYKÜLERİ

atların üstünde oluşan kırağı bulutu dağılıp rüzgâr da buharı dağıtınca, o sırada yırtılmış kolanı çeken ve koşumları düzeltmekle uğraşan arabacıya,

– Nerdeyiz? diye sordum.

Arabacı çekingence etrafa baktı.

– Tanrı bilir beyim! diye cevapladı. Bizim doruları terletip nefeslerini açalım diye çoktan döndük anayoldan ve bu çitleri de hiç mi hiç hatırlamıyorum. Proşkina'nın turpluğu mu desem, Andronov'un kireçliği mi?

Onun topografik bilmecelerinin bir milim bile ötesine geçemiyordum, bir an önce gitme isteği beni ele geçirmiş yerimde duramıyordum; bu arada benim genç yolu bulmaya çalışıyordu.

– Eee, ne oldu?

– Kötü beyim! dedi. İyi zamanda konuşmalı, kötü zamanda susmalı. Kara Göl'e daha gelmemişsinizdir.

– Daha iyi ya birader! Hani derler ya, gitmek dert değil, bin atına kamçıla!

– Neresi iyi beyim, bu alamet kim bilir nereye götürür, diye itiraz etti arabacı. Benim amcam burada denizkızı görmüştü, duyuyor musun, kütüğün üstünde oturmuş hem de sallanıyormuş, saçlarını tarıyormuş, saçları desen deniz, kendisi güzel mi güzel, bakmaya doyamazsın. Üstelik cırlıçıplak, avucumun içi gibi.

– Eee öpmüş mü güzeli? diye sordum.

– İsa korusun beyim, böyle şaka mı olur? Bizi dinliyor, bir çarpıtı mı feleğin şaşar. Amcam korkudan bırak amin demeyi ve kışkışlamayı, ağzını bile açamadan, denizkızı onu görür görmez bir kahkaha patlatıyor, ellerini çırpıyor ve hop suya atılıyor. Beyim, bundan sonra amcam gün boyu, ora senin bura benim dolaşıp duruyor, eve döndüğünde ağzını açıp bir şey-

ler söylemeye çalışıyor ama yalnızca hayvanlar gibi böğürüyor! Vaftiz babam Timoşa Kulak da bir ara gulyabani görmüş, dinliyor musun, domuz kılığında koşuyormuş hem de tozu dumana katarak! Neyse ki Timoşa kötü ruhlarla baş etmeyi iyi bilir, hemen sırtına atlayıp kulaklarına yapışmış, gulyabani onu sırtında dolaştırmaya başlamış, bir yandan da canhıraş çığlıklar atıyormuş ta horozlar kalkana kadar, onu ancak sabaha karşı güzeller güzeli kızı olan Gavruşka'nın evinin ordaki yokuşta bulmuşlar. Yani neler oluyor neler!.. Şaşı Seryoga'nın anlattığına göre...

– Masallarımı başka zamana sakla, diye itiraz ettim. Gerçekten buna zamanım da yok, bunlardan korkmaya halim de!.. Denizkızının seni ölene kadar gıdıklamasını ya da buz tutmuş battaniyenin altında sabaha kadar tir tir titremek istemiyorsan en iyisi git de yolu bul.

Diz boyu karın içindeydik. Şansımıza bir de gökyüzü tamamen kapalıydı ve pamuk gibi bir kırağı yağıyordu, ayı görmediğimiz için de ne taraf doğu, ne taraf batı bilmek mümkün değildi. Orman açıklığındaki aldatıcı pırıltılar biz kâh o tarafa kâh bu tarafa döndürüyordu. İşte, işte yol orada, diye düşünüyorsun... Yaklaşınca oranın ya bir çukurun eğimi ya da bir ağacın gölgesi olduğunu fark ediyorsun! Karın üstünde yalnızca gizemli kuş ve tavşan izleri vardı. Kızağın okundaki çan bezgin bezgin çalıyor, her ağır adımda zorlanan atlar başlarını silkeleyerek yürüyorlardı. Yüzü kireç gibi bembeyaz arabacı, kötü ruhların bizden uzak durması için dualar ediyor, korunmamız için üstümüzdeki kürkleri ters giymemiz gerektiğini mırıldanıyordu. Kara iyice batmıştım, kızgınlıktan kendimi kaybetmiş bir halde her şeye ve herkese yüksek sesle saydırıp duruyordum. Nerede bu lanet yol?! Böyle bir duruma düşmenin tam zamanıydı, sınırlarımın tepeme çıkmasının tam zamanıydı,

RUS ÖYKÜLERİ

hem de âşıkken hem de baloya yetişmeye çalışırken... Aslında tehlikeli olmasa, epeyce gülünç bir durumdu.

Ne var ki kızgınlık bizi ne eski yola çıkardı ne de yeni bir yol buldurdu. Önümde dans eden Polina'nın hayali de, şimdi şanslı biriyle dönüyor olmasının, onun tatlı sözlerini dinlemesinin ve belki de ona cevap vermesinin yarattığı kıskançlık da aramalarımıza en küçük bir fayda sağlamadı. Üstümdeki ağır ayı kürkümü artık adım atacak halde değildim, önüm açık olduğundan rüzgâr içime işliyor ve vücudumdaki ter damlalarını anında donduruyordu. Hafif dans çizmeleri giydiğim için ayaklarım iyice ıslanmış ve neredeyse donmuştu, öyle ki iş, baloyu düşünmekten ziyade şu bozkırda ölmek için hayatta kalmayı düşünecek hale gelmişti. Çevreyi boşuna dinleyip duruyorduk; ne teselli verecek bir ışık, ne bir insan sesi hatta ne bir kuşun uçuşu ya da bir hayvanın hışırtısı. Yalnızca atlarımızın mırıltıları ya da ayaklarının sabırsız sesleri ya da çok seyrek de olsa sallanan çanın çınlaması etraftaki sessizliği bozuyordu.

Bizi çepeçevre saran ve sanki kardan kefenine bürünmüş çam korusu donmuş ellerini bize uzatmış gibi somurtkan somurtkan duruyordu; topak topak karla iyice eğilmiş çalılar tarlanın solgun yüzeyine gölgelerini sermiş gibi uzanıyorlardı; yanmış zayıf kütükler beyaz saçlarını dağıtarak hayal âlemine dalmış gibi duruyorlardı; ama bütün bunların hiçbirine bir insan elinin ya da ayağının değmediği de belli oluyordu... Çevrede boşluk ve sessizlik hâkimdi!

Yola uygun giyinmeyen ve soğuğun iyice içine işlediği benim genç arabacı ağlamaya başlamıştı.

– Ne günah işledim de Tanrım, böyle bir ölümle cezalandırılıyorum, dinsiz bir Tatar gibi öleceğim! Daha hayatın tadını bile almadan güzelim dünyadan göçüp gitmek çok zor, oruçta

olsa neyse, hem de bayramda. Yaşlı anam feryat figan içinde kalacak! Tanyam gözyaşlarına boğulacak!

İyi kalpli gencin naif şikâyetleri içime işledi; benim yaşamımın da böyle cazip, böyle güzel olması için, aşka ve bağlılığa böyle içten inanabilmek için neler vermezdim. Ancak onu saran uykuyu dağıtmak ve hareket ederek hiç değilse biraz ısınmak için yeniden yola koyulmayı emrettim. Benim genç adam sevinçle bağırana kadar yarım saat kadar daha yürüdük:

– İşte o, işte o!

– O kim? diye sordum derin karın içine atlayarak.

Arabacı cevap vermedi, dizlerinin üstüne çökmüş heyecanla bir şeylere bakıyordu; at iziydi. Eminim, bir çuval altın bulan yoksul bile benim gencin bu yaşama döndüren işareti gördüğünde sevindiği kadar sevinmemiştir. Gerçekten de kısa süre sonra işlek bir kereste yoluna çıktık. Atlar yatacakları bir yeri hissedermişçesine kulaklarını diktiler ve kişnemeye başladılar; biz de önümüzde açılan yolda rüzgâr gibi uçmaya başladık. Çeyrek saat sonra köydeydik, arabacı köyü tanıır tanımaz doğruca tanıdığı bir köylünün evine sürdü.

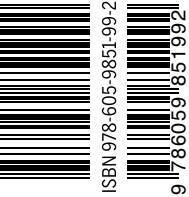
Güven duygusu, neredeyse donan genç adama güç ve dinçlik vermişti, ama o çivi kesen organlarını sokakta koşarak yumuşatmadan, ellerinde ve yüzündeki karları silkelemeden hatta atları çözmeden içeri girmedi. Benim yalnızca ayaklarım donmuştu, o yüzden kızarıncaya kadar çuhayla silip beş dakika içinde balo yerine, içten ve canıyürekten ikram eden ev sahibinin henüz toplanmamış bayram masasına, köy evine kurulmuştum.

Beni görünce herkes ayağa kalktı ama selam verdikten sonra eski yerlerine oturdular ve zaman zaman birbirlerine göz ederek ve fısıldaşarak bu beklenmeyen misafir hakkında konuşmaya başladılar. Hotozlu, boncuk işlemeli boynuz biçimli

RUS ÖYKÜLERİ

Rus Öyküleri, Rus edebiyatının 19. yüzyılın başından 20. yüzyılın devrim öncesine uzanan en parlak döneminden bir seçki sunuyor. Puşkin, Lermontov, Gogol, Turgenyev, Dostoyevski, Tolstoy ve Çehov gibi önde gelen klasik adların yanında Türkçede ilk kez yayımlanan yazarları da içeriyor: Çehov'un öncülü olarak değerlendirilen Garşin, düzyazıda Rus romantiklerinin öncülerinden sayılan Bestujev-Marlinski, dili ve ince mizahıyla döneminin yazarlarından ayrılan Levitov ve klasikleşen Rus gerçekçiliğine taze kan getiren Korolenko...

Mehmet Özgül ve Uğur Büke'nin Rusçadan özenle çevirdiği on dört yazar: Nikolay Karamzin, Aleksandr Bestujev-Marlinski, Vladimir Odoyevski, Aleksandr Puşkin, Nikolay Gogol, Mihail Lermontov, İvan Turgenyev, Fyodor Dostoyevski, Aleksandr Levitov, Vladimir Korolenko, Vsevolod Garşin, Lev Tolstoy, Anton Çehov, Leonid Andreyev.

25 TL

 NOTOS
KİTAP
BAŞVURU ANTOLOJİ